

ECOTURISMUL ÎN JUDEȚUL BISTRITA-NĂSĂUD. REALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE

Ioan BĂCA, Mircea MUREȘIANU, Andras BARTA, Eduard SCHUSTER

Cuvinte cheie: ecoturism, dezvoltare durabilă, arii protejate.

Key words: ecotourism, sustainable development, protected areas.

ABSTRACT:

Ecotourism in Bistrita-Năsăud County. Conditions and future aspects. Through its natural and cultural resources, the county of Bistrita-Năsăud may become a future ecotouristic destination. This is the reason why the present paper intends to emphasise its ecotouristic potential and to sketch some strategic actions from a geographical perspective, necessary for the development of ecotourism in this area and its integration in regional, national, and even international ecotouristic circuits.

1. Considerații generale

Ecoturismul, ca formă de turism durabil și responsabil, cu impact redus asupra componentelor ambientale, se conturează ca o alternativă în domeniul entertainment-ului, menită să restabilească echilibrul dintre activitățile turistice și mediul înconjurător. În acest context, este vorba de o nouă abordare a fenomenului turistic, de la resurse, infrastructură și marketing, până la profilul participantului la actul turistic și la relația acestuia cu prestatorii de servicii. Această abordare se bazează pe câteva principii, dintre care se detașează: conservarea și protecția mediului, creșterea bunăstării materiale a comunităților locale și reducerea impactului asupra mediului.

În România activitățile cu caracter ecoturistic se află la începuturi și sunt promovate de către Asociația de Ecoturism cu sediul în Brașov, înființată în anul 2006. În cadrul acesteia activează o serie de tour-operatori și prestatori de servicii acreditați, care desfășoară diferite programe ecoturistice în ariile naturale protejate din țară (Parcul Național Retezat, Parcul Național Piatra Craiului, Parcul Natural Apuseni, Rezervația Biosferei Delta Dunării, etc.) și în zonele cu situri culturale (Bucovina, Maramureș, Transilvania, etc.).

Un pas important în schițarea cadrului organizatoric de desfășurare a ecoturismului a avut loc la sfârșitul anului 2009, prin definitivarea de către Institutul pentru Cercetare-Dezvoltare în Turism a Strategiei pentru dezvoltarea ecoturismului în România. Reperetele cele mai importante ale acestui proiect sunt: stabilirea destinațiilor ecoturistice de pe întinsul țării și obținerea certificărilor pentru ecoturism de către agențiile tour-operatoare și prestatori de servicii interesați.

În acest context, județul Bistrița-Năsăud, prin resursele sale naturale și culturale și prin infrastructura turistică de care beneficiază (dotări pentru cazare, alimentație și agrement) poate devenii o destinație ecoturistică la nivel regional, național și chiar internațional.

2. Potențialul ecoturistic al județului Bistrița-Năsăud

Situat într-o zonă de convergență geografică județul Bistrița-Năsăud beneficiază de importante resurse atractive care pot fi valorificate prin ecoturism. Printre acestea se numără ariile naturale protejate, vestigiile istorice, monumentele și manifestările culturale, obiceiurile și tradițiile străvechi.

Cuprinderea acestor resurse atractive în programele ecoturistice de la nivel local, regional sau național trebuie să aibă loc în acord cu strategia națională de ecoturism a României, prin concursul mai multor factori, menționați mai sus.

Cele mai importante resurse ecoturistice ale județului sunt în acest moment ariile protejate, reprezentate de către Parcul Național Munții Rodnei, Parcul Național Călimani și de câteva rezervații naturale.

Parcul Național Munții Rodnei (categorie II conform UICN), se întinde pe o suprafață de 46.399 ha, din care cea mai mare parte (80%) se află pe teritoriul județului Bistrița-Năsăud, unde ocupă flancul sudic al Munților Rodnei. În cadrul parcului au fost delimitate câteva rezervații, cum ar fi: Rezervația speologică Cobășel (1 ha), Rezervația botanică Poiana cu narcise (5 ha), Rezervația mixtă Izvoarele Mihăiesei (50 ha), Rezervația naturală Izvorul Bătrâna (0,5 ha), Rezervația mixtă Ineu-Lala (2568 ha), în cadrul județului Bistrița-Năsăud, și Rezervația științifică Pietrosul Mare (3300 ha), Rezervația mixtă Peștera și Izbul Izvorul Albastru al Izei (100 ha), Rezervația naturală Piatra Rea (50 ha), pe teritoriul județului Maramureș. În limitele parcului sunt protejate specii de floră și faună, ecosisteme specifice zonei montane înalte, forme de relief (petrografic, glaciatic, periglaciatic, policiclic), peșteri, cursuri de apă și lacuri glaciare.

Parcul Național Călimani (categorie II conform UICN), deține o suprafață de 24 041 ha, din care 112 ha se află pe teritoriul județului Bistrița-Năsăud, în zona rezervației complexe din cadrul masivului Bistricior, unde sunt protejate ecosisteme specifice zonei subalpine și forme de relief periglaciatic.

Rezervațiile naturale (categorie IV-V conform UICN), din cadrul județului au fost schițate încă din anii 70 ai secolului trecut, dar de-abia prin Hotărârea Nr. 3 din 14 Martie 1995 a Consiliului Județean Bistrița-Năsăud sunt legitimate și intră în regim de ocrotire, fiind reconfirmate prin Legea 5/2000. Acestea se clasifică după cum urmează:

1) rezervații geologice (Râpa cu Păpuși, Masivul de sare de la Sărățel, Vulcanii noroiși de la Monor);

2) rezervații paleontologice (Râpa Mare de la Budacu de Sus, Râpa Neagră de la Budacu de Sus, Comarnic de la Cușma);

3) rezervații hidrogeologice (Zăvoaiele Borcutului de la Romuli);

4) rezervații hidrologice (Lacul Cetățele de la Căianul Mic, Tăul lui Alac de la Zagra);

5) rezervații speologice (Peștera Izvorul Tăușoarelor, categorie I a, din anul 2010);

6) rezervații botanice (Piatra Fântânele din Pasul Tihuța, Piatra Cușmei, La Sărătură, Poiana cu narcise de sub vf. Saca din Munții Rodnei, Poiana cu narcise de la Mogoșeni, Pădurea din Șes de la Orheiul Bistriței);

7) rezervații zoologice (Stânca Iedului-Bujdeie);

8) rezervații complexe (Piatra Corbului, Valea Repedelui, Bistricior, Tăul Zânelor, Cheile Bistriței Ardelene, Rotunda-Preluci);

9) rezervații peisagistice (Valea Cormaia, Tătarca-Stâncile Țapului);

10) parcuri și grădini istorice (Parcul dendrologic de la Arcalia).

Toate aceste rezervații sunt administrate de către primăriile comunelor pe raza cărora se află, de către Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud (Peștera Izvorul Tăușoarelor) și de către Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca (Parcul dendrologic Arcalia).

De asemenea, este posibil ca în circuitele ecoturistice din județ să fie incluse și anumite obiective culturale, printre care amintim: localitatea Tonciu cu meșteșugul împletirii papurei, localitățile Runcu Salvei și Salva cu meșteșugul cusutului pe pânză, a țesutului și a confecționării opincilor, localitatea Chintelnic cu obiceiul Hâzilor din Ajunul Bobotezei, localitățile Figa, Tăure, Căianu Mic și Căianu Mare cu obiceiul Înstruțatul Boului din ziua de Rusalii, localitatea Cireșoaia cu Maiatul Cireșelor de la sfârșitul lunii iunie, orașul Bistrița cu centrul istoric, localitățile Sărata, Budurleni, Apatiu, Bungard, Dobricel, etc., unde se află bisericuțe din lemn ridicate în secolele XVII-XVIII, etc.

3. Stadiul actual de practicare a ecoturismului

Activitățile turistice sunt deosebit de intense în cadrul județului Bistrița-Năsăud, datorită patrimoniului natural și cultural generos, infrastructurii turistice relativ dezvoltate (pensuni, cabane, vile, obiective de agrement) și deschiderii populației către fenomenul turistic (timp liber, nevoia de relaxare, posibilități de deplasare). Există numeroase locuri turistice pe întinsul județului, mai mult sau mai puțin amenajate, în cadrul cărora se practică activități de relaxare, aventură, cură, practicare a sporturilor de iarnă, informare culturală, etc. Studiul de față se preocupă, însă, de problema ecoturismului în limitele județului, atât ca practică în sine, cât și ca mentalitate.

Pentru a avea o situație clară privind practicarea activităților ecoturistice în județ, am parcurs două etape metodologice, după cum urmează:

- într-o primă etapă au fost distribuite chestionare unui eșantion de 200 persoane din județ, alese pe criterii relevante (vârstă, gen, studii, experiență turistică, mediu social), pentru a stabili dacă se cunoaște conceptul, caracteristicile sale și dacă se transpune în practică;

- în cea de-a doua etapă au fost monitorizate toate ariile protejate din județ, în ceea ce privește numărul de vizitatori și motivația acestora.

Chestionarele distribuite s-au sprijinit pe următoarele întrebări: 1) definiți ecoturismul; 2) de când cunoașteți acest termen?; 3) unde se poate practica ecoturismul în județul Bistrița-Năsăud?; 4) cum ar trebui să se comporte un ecoturist?; 5) dumneavoastră practicați ecoturismul?; 6) ce ar trebui făcut pentru

extinderea ecoturismului la nivelul județului Bistrița-Năsăud?. În urma prelucrării lor s-au tras următoarele concluzii:

- majoritatea celor chestionați, cunoșteau în linii mari, conotațiile ecologice ale conceptului și câteva reguli de comportament, dar nu cunoșteau locurile din județ unde s-ar putea practica această formă de turism;

- majoritatea celor chestionați au putut indica diferite măsuri pentru extinderea fenomenului ecoturistic la nivelul județului, chiar dacă acestea se refereau uneori la turism în general, la agroturism sau la turism rural;

- cei mai mulți dintre cei chestionați au răspuns că nu practică o asemenea formă de turism deocamdată.

Același chestionar a fost distribuit și în câteva unități școlare din județ (Școala generală Dipșa, Școala generală Avram Iancu din Bistrița, Grupul Școlar Grigore Moisil din Bistrița, Liceul Solomon Haliță din Sângeorz-Băi, Școala generală Florian Porcius din Rodna), iar repondenții au dat dovadă, într-o proporție covârșitoare, de numeroase cunoștințe, dobândite la orele de curs și în cadrul unor activități ecologice, legate de ecoturism, turism ecologic, protecția și conservarea mediului, arii protejate din județ, etc. Rezultă astfel, că școala are un rol important în pregătirea potențialilor turiști, în general, și ecoturști, în cazul studiului de față.

Monitorizarea ariilor protejate mai sus menționate s-a făcut între anii 2008-2010, atât prin descinderi efectuate de noi în anumite perioade în zonele respective, cât și prin consemnările realizate de echipele Salvamont (Masivul Bistricior, Tăul Zânelor, Piatra Fântânele) și de agenții de teren (rangerii din Parcul Național Munții Rodnei). Cele mai solicitate arii protejate au fost Parcul Național Munții Rodnei (Tabel 1), Parcul Național Munții Călimani (Masivul Bistricior), și rezervațiile Cheile Bistriței Ardelene, Tăul Zânelor și Valea Cormaia. Mărimea grupurilor de turiști a variat între 2 și 15 persoane, iar motivația principală a participanților a fost relaxarea, contemplarea peisajului, drumeția și cura de aer curat.

Tabelul 1. Numărul și proveniența turiștilor din Parcul Național Munții Rodnei în anul 2009

	Țara de origine	Nr. de turiști
1.	România	701
2.	Cehia.	35
3.	Germania	33
4.	Ungaria	29
5.	Polonia	26
6.	Slovacia	21
7.	Total	845

Din discuțiile purtate cu turiștii întâlniți în aceste zone s-a desprins ideea că aceștia cunosc termenul „ecoturism” și o parte din implicațiile acestuia, dar

nu erau siguri dacă activitatea lor se încadrează acestui tip de turism. De obicei, vizitele în ariile protejate, mai ales în cele de categorie I, II și III, se fac sub îndrumarea ghizilor și a rangerilor, dar în cazul nostru, întrucât sistemul de supraveghere și ghidare nu este desăvârșit, chiar și în cazul Parcului Național Munții Rodnei, considerăm că orice activitate turistică responsabilă în cadrul acestor arii protejate poate fi, până la urmă, asociată ecoturismului.

În acest moment, ariile protejate din județul Bistrița-Năsăud sunt percepute de către majoritatea participanților la activitățile turistice ca zone pentru relaxare, datorită peisajului pe care îl oferă, iar latura științifică este abordată în puține cazuri, de către elevi, studenți sau cercetători. Spre exemplu, la începutul lunii iunie 2010 elevii școlii generale din comuna Șanț au participat timp de 3 zile în cadrul rezervației floristice Poiana cu narcise de pe muntele Sacă din Munții Rodnei, la o serie de activități ecologice și științifice, sub îndrumarea Asociației Eco Rodna, cum ar fi: tehnici de monitorizare a biodiversității, stabilirea perimetrului rezervației cu ajutorul GPS-ului și promovarea percepțelor moderne de educație ecologică.

4. Acțiuni strategice pentru dezvoltarea ecoturismului în județul Bistrița-Năsăud

Cu anumite excepții (Parcul Național Munții Rodnei, Masivul Bistricior, Tăul Zânelor), majoritatea ariilor protejate din județ (categoriile IV-V), nu sunt amenajate pentru a primi turiști. Lipsesc în mare parte căile de acces (poteci, drumuri), marcajele și indicatoarele, panourile informative, locurile de popas, punctele de belvedere, platformele de observare și recipientele pentru depozitarea deșeurilor. De asemenea, promovarea acestor areale la nivel județean și național este redusă. Chiar și în Parcul Național Munții Rodnei activitățile ecoturistice sunt restrânse, ele fiind practicate îndeosebi de membrii eco-cluburilor din cadrul școlilor situate în localitățile periferice (Rodna, Sângeorz Băi, Maieru, Năsăud, Salva), de studenți, cercetători și de alte persoane interesate, printre care și turiști străini.

Prin urmare, pentru valorificarea ariilor naturale menționate anterior prin ecoturism, se impune îndeplinirea mai multor condiții, printre care amintim:

- pregătirea acestor zone pentru a primi fluxuri de vizitatori, prin amenajarea unor poteci și drumuri de acces, prin amplasarea unor panouri informative și indicatoare de orientare;

- popularizarea ariilor protejate pe internet, prin intermediul mass mediei locale, prin tipărirea de pliante, broșuri și chiar ghiduri turistice despre aceste obiective atractive;

- antrenarea ecocluburilor școlare și a asociațiilor de turism, în acțiuni de amenajare și de valorificare a potențialului atractiv din cadrul acestor zone; se pot menționa aici acțiunile întreprinse de Eco Club Rodna în cadrul Parcului Național Munții Rodnei, contribuția Asociației de Turism Gunther Maltzer din Bistrița la amenajarea Rezervației floristice La Sărătură de la Blăjenii de Jos, etc.;

- implicare prestatorilor de servicii turistice din vecinătatea ariilor naturale (Valea Sălăuței, Valea Someșului Mare, Colibița, Piatra Fântânele), în conceperea unor produse ecoturistice (drumeții tematice, manifestări tradiționale, preparate culinare ecologice, etc.);

- obținerea certificărilor ecologice pentru prestatorii de turism interesați de promovarea ecoturismului;

- cooptarea populației locale din vecinătatea destinațiilor ecoturistice și din alte zone cu resurse atractive în susținerea fenomenului ecoturistic, prin prestarea unor servicii agroturistice (cazare, alimentație, agrement), prin revigorarea unor obiceiuri și tradiții (de exemplu prelucrarea lemnului în localitatea Budacu de Sus din apropierea rezervațiilor Piatra Corbului și Pădurea din Șes, păstoritul, fânăritul, obiceiuri agricole, cusutul și țesutul, etc.).

- stabilirea unor parteneriate între autoritățile județene și locale, administrațiile ariilor protejate și tour-operatori în vederea implementării strategiilor de dezvoltare a ecoturismului în cadrul județului Bistrița-Năsăud;

- identificarea unor noi arii protejate pe teritoriul județului;

- crearea unor asociații de dezvoltare a ecoturismului la nivel județean și local, formate din autorități, prestatori de servicii turistice (transport, cazare, alimentație, agrement) și administrațiile ariilor protejate, pentru realizarea unor investiții în infrastructură, gestionarea activităților ecoturistice și promovarea zonelor respective;

- încurajarea inițiativei private la nivel local în domeniul agroturismului, meșteșugurilor și produselor agricole ecologice;

- efectuarea unor lucrări de amenajare în cadrul ariilor protejate, pentru conservarea elementelor de interes și pentru orientarea și deplasarea lesnicioasă a vizitatorilor (marcaje, indicatoare de informare, orientare și avertizare, poteci, trasee de cicloturism, schi de tură, echitație, trekking, puncte de belvedere, platforme și foioșoare de observare, popasuri, locuri de campare, toalete);

- consilierea permanentă a comunităților rurale învecinate cu ariile protejate, în legătură cu necesitatea conservării și protecției mediului, a păstrării tradițiilor și obiceiurilor, a importanței agriculturii ecologice, a utilizării optime a resurselor locale și a implicării în actul ecoturistic;

- susținerea cluburilor ecologice din școlile județului, în general, și din școlile limitrofe ariilor protejate, în special, pentru formarea mentalităților ecologice, pentru participarea la anumite acțiuni de profil și pentru promovarea fenomenului ecoturistic;

- pregătirea unor ghizi de ecoturism, de preferință localnici, care să ofere informații vizitatorilor despre ariile protejate respective;

- orientarea populației rurale din apropierea ariilor protejate spre conceperea unor produse ecoturistice atractive (obiceiuri, meșteșuguri, folclor).

Proiectul promovării și dezvoltării ecoturismului în cadrul județului Bistrița-Năsăud este amplu și de lungă durată, iar în susținerea și realizarea lui trebuie implicați mai mulți actori, cum ar fi: administrațiile ariilor protejate, autoritățile județene, municipale și comunale, inspectoratul școlar și unitățile de învățământ, Centrul pentru Cultură al județului Bistrița-Năsăud, Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud, Romsilva, Agenția Județeană pentru Protecția Mediului, Serviciul Public Salvamont Bistrița-Năsăud, comunitățile locale, agențiile de turism județene, prestatorii de servicii turistice din zonele limitrofe obiectivelor atractive, asociațiile de turism și nu în ultimul rând participanții la actul turistic.

4. Concluzii

Din cercetările întreprinse de noi reiese că județul Bistrița-Năsăud dispune de arii protejate importante, dar care, în general, nu sunt echipate pentru practicarea ecoturismului. Lipsesc dotările, promovarea, programele ecoturistice și ghizii specializați. De asemenea, participanții la actul turistic nu cunosc pe deplin conotațiile fenomenului ecoturistic și obligațiile acestora în cadrul ariilor protejate. Din această cauză, majoritatea activităților desfășurate în aceste perimetre sunt cele de relaxare, agrement și aventură.

Județul Bistrița-Năsăud beneficiază de resurse atractive, naturale și antropice consistente, precum și de elemente de infrastructură (pensiuni, vile, case de vacanță, obiective de agrement), care ar putea susține într-un viitor apropiat și activități de tip ecoturistic stricto sensu. Pentru aceasta este necesar ca ariile naturale protejate și centrele culturale să fie amenajate și popularizate, spre a fi incluse în circuitele ecoturistice de la nivel județean, național și chiar internațional

Investigațiile de teren efectuate de către noi în zonele cu activități turistice de tip rural și agroturistic (Colibița, Piatra Fântânelor, Poiana Zânelor, Valea Blaznei) confirmă deschiderea prestatorilor de servicii spre acest fenomen, fapt subliniat și de anumite programe turistice practicate de către aceștia, care se întrepătrund cu cele ecoturistice (drumeții cu ghid, vizite la stâne, călărie, ascultarea păsărilor, observarea animalelor), etc.

Prin urmare, fenomenul ecoturistic la nivelul județului Bistrița-Năsăud rămâne deschis dezbaterilor atât sub aspect conceptual-metodologic, cât și ca percepție și practică în sine.

BIBLIOGRAFIE

- Bâca I., Mureșianu M., Barta A., Schuster E.** (2010), *The Present-day state and the practicing of ecotourism in Romania*, Studii și cercetări de Geologie-Geografie, 15, Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud.
- Bran F., Simon T., Nistoreanu P.** (2000), *Ecoturism*, Ed. Economică, București.
- Chintăuan I.** (1997), *Bistrița-Năsăud. Natura și monumentele sale*, Ed. Carpatica, Cluj-Napoca.
- Chintăuan I., Bâca I.** (2003), *Tipuri și forme de turism în cadrul județului Bistrița-Năsăud*, Studii și cercetări de Geologie-Geografie, 8, Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud.
- Chintăuan I., Ștefan V., Marquier I., Coldea Gh.** (2004), *Arii protejate din județul Bistrița-Năsăud*, Ed. Supergraph, Cluj-Napoca.
- Iușan C., Szabo A.** (2009), *Ghidul speciilor comune din Parcul Național Munții Rodnei*, Ed. Karuna, Bistrița.
- Mureșianu M., Schuster E., Hădărău A.** (2006), *Ökotourismus im Rodna-Gebirge-Nationalpark – grundlegende Dimension des nachhaltige Entwicklungs-Konzeptes*, Studii și Cercetări de Geologie-Geografie, 11, Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud.

- Mureșianu M., Schuster E.** (2007), *Strategien zur Förderung der ökologischen Entwicklung im Rodna-Gebirge-Nationalpark*, Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Geographia, 1, Cluj-Napoca.
- *** (2003), *Parcuri Naționale, Naturale și Rezervații ale Biosferei din România*, editor Ministerul Agriculturii, Pădurilor, Apelor și Mediului, București.
- *** (2007), *Master Planul pentru Dezvoltarea Turismul Național al României (2007-2026)*, World Tourism Organization.
- *** (2008), *Planul de management al Parcului Național Munții Rodnei*, Rodna.
- *** (2009), *Strategia Națională de Dezvoltare a Ecoturismului în România, faza a II-a. Planul strategic de dezvoltare a ecoturismului în România*, Institutul de Cercetare-Dezvoltare în Turism, București.

Ioan BÂCA
Facultatea de Geografie
Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca
Extensia Universitară Bistrița
john_grimo@yahoo.com

Mircea MUREȘIANU
Facultatea de Geografie
Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca
Extensia Universitară Bistrița
mmuresianu@geografie.ubbcluj.ro

Andras BARTA
Facultatea de Geografie
Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca
Extensia Universitară Bistrița
andras_barta@yahoo.com

Eduard SCHUSTER
Facultatea de Geografie
Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca
Extensia Universitară Bistrița
eschuster@geografie.ubbcluj.ro